

חזית ביתו של הברון פלמונטה, מעשירי הקהילה הפורטוגזית באמסטרדם, פרט מתוך תחריט מאת רומיין דה הוקה, המחצית השנייה של המאה השבע־עשרה.

קונפסיונליזציה וחילון בקהילות הפזורה הספרדית המערבית בעת החדשה המוקדמת

על מחקרו זה זכה פרופ' יוסף קפלן במענק המחקר היוקרתי, הייחודי בתחום מדעי הרוח, מטעם האיחוד האירופי (ERC)

ראיין משה עזוז

מ"נוצרים חדשים" ל"יהודים חדשים" - רקע היסטורי

המזרחית, שנוצרה בעקבות הגירוש של 1492 על ידי המגורשים שהתיישבו בעיקר בארצות האימפריה העות'מאנית. מגורשי ספרד אמנם עברו מעולם נוצרי לעולם מוסלמי, אבל המשיכו לדבוק באורח החיים שאפיין אותם באיבריה ואף הקימו מרכזי תורה לתפארת. לעומת זאת הקמתן של הקהילות היהודיות הספרדיות במערב אירופה ובעולם החדש – בעיקר מסוף המאה השש־עשרה – היא תוצאה של משבר ושל תחייה דתית ותרבותית יוצאת דופן. המחקר ההיסטורי מראה כי "נוצרים חדשים" מספרד

המחקר של פרופ' קפלן מבקש להתחקות על התמורות הדתיות והתרבותיות שהתחוללו בקרב הקהילות היהודיות שהוקמו במערב אירופה ובמושבות ההולנדיות והאנגליות שבאמריקה במאות השש־עשרה–השמונה־עשרה על ידי צאצאי האנוסים של ספרד ופורטוגל. התהוותה של הפזורה הספרדית המערבית שונה מזו של הפזורה הספרדית

מתגבשות קהילות יהודיות על ידי "נוצרים חדשים" שלא ידעו חוויה יהודית ממשית קודם לכן, שהרי גם האנוסים ששמרו בספרד ובפורטוגל על זיקה כלשהי ליהדות, יהדותם עומעמה וצונזרה והידע שהועבר בעל פה מאבות לבנים היה חלקי ושטחי. אפשר לומר אפוא שתהליך הקמתן של הקהילות היהודיות המערביות הללו מפתיע וטעון הסבר. בשלב העוברי של חייהן נעזרו הקהילות החדשות ברבנים ובכלי קודש שהגיעו מקהילות יהודיות ◀

ומפורטוגל הגיעו במשך כל המאה השש־עשרה לארצות מערב אירופה, בעיקר לאיטליה, אולם ברוב המקומות רק בסוף אותה המאה ובתחילת המאה השבע־עשרה אפשרו להם השלטונות לכוון קהילות יהודיות. הקהילות הראשונות הוקמו בערים כמו אמסטרדם, המבורג, ליוורנו, ומאוחר יותר גם בלונדון, בורדו ובבאיונה, והיהודים הראשונים באותן קהילות הם צאצאי האנוסים שהחלו חוזרים ליהדות. מעניין לראות, מדגיש פרופ' קפלן, כיצד

על מענקי המחקר האירופיים של ה־ERC לישראלים

מתחילת התכנית השביעית למחקר ופיתוח של האיחוד האירופי בינואר 2007 ועד היום, 1,530 זוכים ישראליים משתתפים במיזמים שערכם הכולל מגיע ל־20 מיליארד אירו, וסכום מענקי המחקר לזוכים בישראל בכל תחומי המחקר הוא 570 מיליון אירו. סכום זה הוא החזר בן 140% על התשלום שהעבירה עד כה מדינת ישראל לאיחוד האירופי בגין השתתפותה בתכנית.

361 הזוכים הישראליים (בכל התכניות) בשנה החולפת משתתפים במיזמים שערכם הכולל גבוה ממיליארד אירו, ושיעור מענקי המחקר לזוכים הישראליים הוא 122 מיליון אירו.

שנת 2013 היא השנה האחרונה בתכנית המסגרת השביעית. בשנה זו תיבחן שאלת המשך השתתפותה של ישראל בתכנית המסגרת הבאה - השמינית - המכונה "הוריון 2020", הדורשת היערכות תקציבית וארגונית מיוחדת.

חוקרים ישראליים זוכי ERC, 2007-2012

בתכנית ה־ERC זכו עד כה 181 חוקרים ישראליים מתוך כ־3,200 זוכים (כ־5.5% מכלל הזכיות).

יש לציין שישראל מדורגת במקומות 6-8 באירופה במספר המענקים שהוענקו לחוקרים ישראליים בישראל.

חלוקה לשלבי קריירה:

בתכנית החוקרים המתחילים (Starters Grant) זכו עד כה 112 חוקרים מתוך כ־1,930 (כ־6% מכלל הזוכים בתכנית זו).

בתכנית החוקרים המתקדמים (Advanced Grant) זכו עד כה 69 חוקרים מתוך 1,346 (כ־5% מכלל הזוכים בתכנית זו).

(ויש כיום מסלולים נוספים בתכנית ה־ERC הכוללים את חלוקת מסלול הצעירים לשני מסלולים נפרדים; תכנית

קבוצתית; תכנית המיועדת לבדיקת היתכנות טכנולוגית של מיזמים קיימים).

חלוקה לתחומי מחקר:

במדעים מדויקים: 87 זוכים ישראליים (מתוך 1,517 זוכים, כ־6%). מהם 53 חוקרים צעירים ו־34 חוקרים מתקדמים.

במדעי החיים: 74 זוכים ישראליים (מתוך 1,249 זוכים, כ־6%). מהם 50 חוקרים צעירים ו־24 חוקרים מתקדמים.

במדעי החברה והרוח: זכו בסך הכול בשבע שנות פעילות התכנית האירופית - 19 זוכים ישראליים

(מתוך 635 זוכים, כ־3%). מהם 9 חוקרים צעירים ו־10 חוקרים מתקדמים.

סיפור מחקרם של שניים מהזוכים האלה מתפרסם בכתבה זו.

פרופ' יוסף קפלן

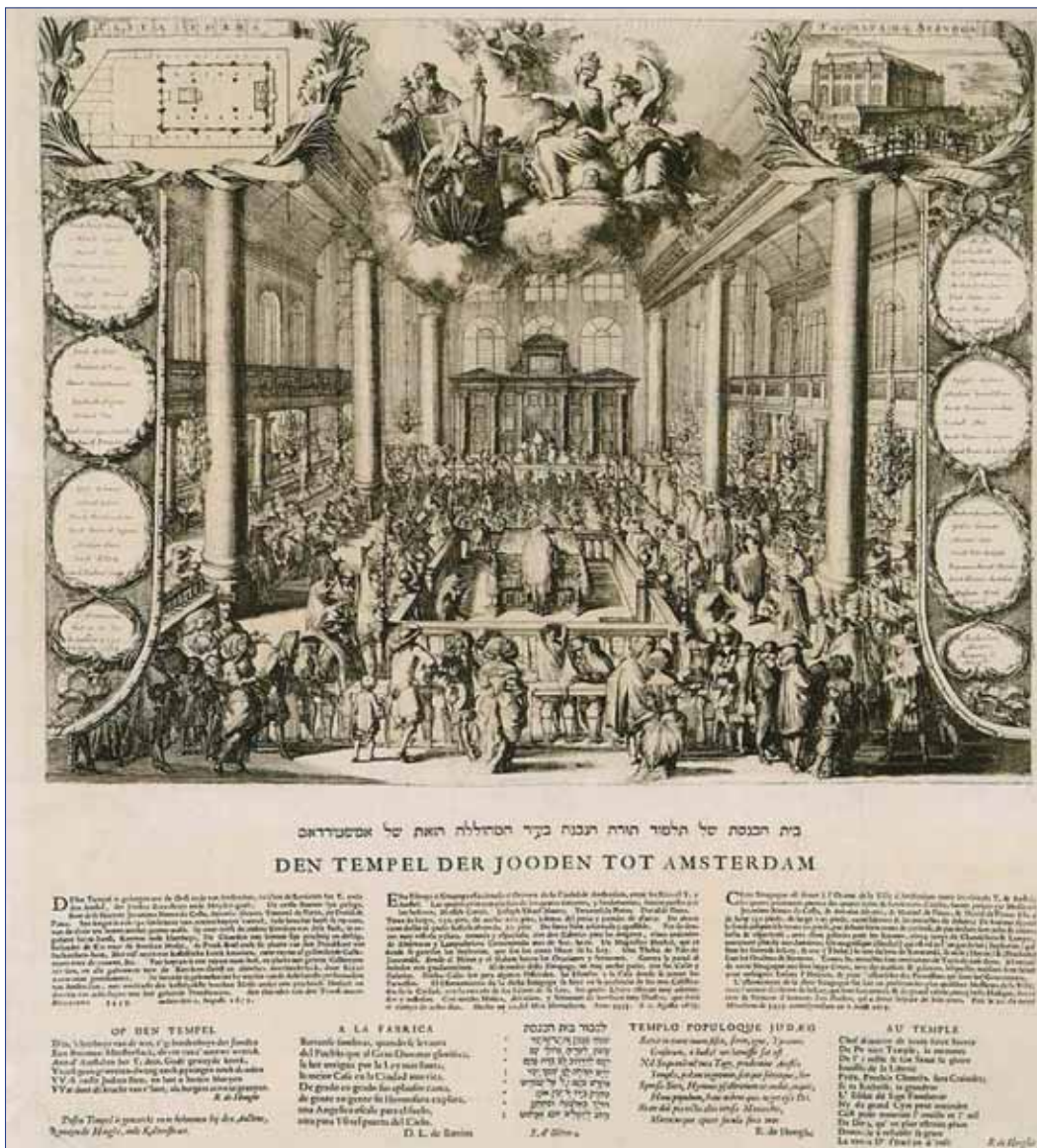
מסוף המאה השש־עשרה, את התחייה הדתית־תרבותית הזאת של הקהילות היהודיות בתחומן? התשובה על שאלה זו מורכבת וקשורה בין היתר להתפתחות המדיניות המרקנטיליסטית שהעניקה משקל יתר לתועלת הכלכלית על חשבון השיקולים הדתיים המסורתיים. מדינות כמו הרפובליקה ההולנדית, אנגליה וצרפת, שהיו בעלות אינטרסים טרנס־אטלנטיים (ייסדו בין היתר מושבות בעולם החדש), השכילו לראות את התועלת המסחרית שהייתה צפונה בחובם של אותם סוחרים בין־לאומיים, יהודים אשר ביקשו לכוון בתחומן את מרכזי פעילותם הכלכלית. "היהודים החדשים" שהגיעו מספרד ומפורטוגל היו בעלי ניסיון נרחב בסחר הקולוניאלי. בקיאותם בנתיבי הסחר הבין־לאומי, הסניפים הרבים שהחזיקו במקומות שונים בעולם וההון העצום שעמד לרשותם הפכו אותם לסוכנים אטרקטיביים בעיני מי שביקשו להרחיב את תחום השפעתם הגלובלית.

כמו כן בעקבות הרפורמציה ומלחמות הדת שפרצו באירופה במאה השש־עשרה בין קתולים לפרוטסטנטים איבדה הכנסייה הקתולית את הבלעדיות אשר אפיינה את מעמדה בימי הביניים, והכנסיות החדשות (הקלוויניסטית, הלותרנית ועוד) ערערו על המונוליטיות הדתית החברתית שלה. העולם כבר לא היה מאופיין בחלוקה המסורתית של נוצרים לעומת יהודים. הקלוויניסטים ההולנדיים למשל ראו בקתולים אויב מסוכן הרבה יותר

מבוססות מהאימפריה העות'מאנית, מאיטליה ומצפון אפריקה, אולם תוך זמן קצר הפכו הקהילות הללו בעלות השפעה מכרעת בעולם היהודי. האליטה החברתית באותן קהילות הייתה בעלת הון עתק, ולצדה פעלה שכבה רחבה למדי של משכילים שרכשו חינוך אירופי באוניברסיטאות שבספרד ובפורטוגל. את ההון התרבותי הזה הביאו עמם אותם "נוצרים חדשים" אל העולם היהודי החדש. הדור שבא אחריהם המשיך לטפח את המורשת האירופית הזאת וליצור מרקם תרבותי מגוון בשלל לשונות (ספרדית, פורטוגזית, עברית, לטינית ושפת המקום). ראוי להדגיש, מוסיף פרופ' קפלן, שהפזורה היהודית הספרדית במערב מנתה לא יותר מחמישה־עשר אלף נפש (כולל הקהילות שקמו בעולם החדש: תחילה בצפון־מזרח ברזיל ולאחר מכן באנטילים ההולנדיים ובקולוניות האנגליות). מדובר בפזורה קטנה יחסית (בסלונקי לבדה היו במאה השש־עשרה כפליים יהודים מבכל הפזורה הספרדית שבמערב) אבל חשובה מאוד הן בספרה הכלכלית והן בספרה התרבותית. הקהילה באמסטרדם לדוגמה הפכה לעשירה ביותר בעולם היהודי של המאה השבע־עשרה ונהגה להעניק סיוע כלכלי לקהילות בעולם היהודי כולו. קהילה זו הקרינה על הפזורה הספרדית כולה ואף מעבר לה, ובית הכנסת הגדול שנחנך ב־1675 סימל יותר מכול את שגשוגו של המרכז הספרדי הזה.

מהו צירוף הנסיבות ההיסטורי שאפשר את הקמתן של הקהילות היהודיות הללו בעת החדשה המוקדמת? כיצד קורה שמדינות מערב אירופה מאפשרות, החל

המענק שקיבל פרופ' קפלן מה־ERC מאפשר לו להעניק מלגות לשישה חוקרים נוספים, שלושה פוסט־דוקטורנטים ושלושה דוקטורנטים. מדובר בקבוצת מחקר שבה לכל חוקר המשימות המחקריות האוטונומיות שלו שמשיקות לתחום המחקר הכללי של הקבוצה.

בית הכנסת של הלודו תרנה בקהילה האת של אמסטרדם
DEN TEMPEL DER JOODEN TOT AMSTERDAM

Den Tempel is gelegen op de Oude Waal, ten Oosten van de Nieuwe Waal, en is een der grootste en schoonste Tempelen van de West-Indische Nederlanden. Het is een der oudste en schoonste Tempelen van de West-Indische Nederlanden. Het is een der oudste en schoonste Tempelen van de West-Indische Nederlanden. Het is een der oudste en schoonste Tempelen van de West-Indische Nederlanden.

A LA FABRICA
Este templo es uno de los más antiguos y hermosos de la América del Sur. Fue construido en el año 1675 por los señores de la Compañía de las Indias Orientales. Es un edificio de gran belleza y de gran utilidad para los señores de la Compañía.

TEMPLO POPOLÓGICO JUDEO
Este templo es uno de los más antiguos y hermosos de la América del Sur. Fue construido en el año 1675 por los señores de la Compañía de las Indias Orientales. Es un edificio de gran belleza y de gran utilidad para los señores de la Compañía.

AU TEMPLE
Ce temple est l'un des plus anciens et des plus beaux de l'Amérique du Sud. Il fut construit en 1675 par les seigneurs de la Compagnie des Indes Orientales. C'est un édifice de grande beauté et de grande utilité pour les seigneurs de la Compagnie.

חנוכת בית הכנסת הפורטוגזי באמסטרדם ב'1675, תחריט מאת רומיין דה הוחה.

קונפסינוליצייה וחילון בקהילות הפזורה הספרדית המערבית

מחקר של פרופ' קפלן בוחן את תהליך שיבת האנוסים ליהדות וייסודן של הקהילות הספרדיות במערב בזיקה לתהליך הקונפסינוליצייה שהתחולל במערב ובמרכז אירופה בשנים 1550-1750

מהיהודים, ולא רק זאת אלא שבקרב קלוויניסטים שחוו רדיפות מצד הקתולים נתפסו האנוסים, פליטי האינקוויזיציה שברחו מספרד ומפורטוגל, כמעין אחים לצרה וקרובות של אויב משותף. בעקבות זאת הושמעו בחוגים פרוטסטנטיים שונים נימוקים לטובת מתן זכות ישיבה ליהודים, וזאת במקומות שקודם לכן הדבר נאסר עליהם.

תנועה של אנשים, רעיונות וחפצים

מענק מחקר אירופי לחוקרים צעירים

אחת מהזכות הישראליות במענק ה־ERC לצעירים במדעי הרוח היא פרופ' מיכל בירן, שהייתה חברה במחזור הראשון של "פורום הצעירים במדעי הרוח באקדמיה תשס"ד (מ־2003) ועמדה בראש הוועדה המארגנת של כינוס GISFOH הראשון (סדרת הכינוסים בחזית המדע בין ישראלים וגרמנים במדעי הרוח).

המחקר של פרופ' מיכל בירן עוסק בתנועה של אנשים, רעיונות וחפצים לאורך אירואסיה בתקופה המונגולית (המאות השלוש־עשרה-הארבע־עשרה) "Mobility

"Empire and Cross Cultural Contacts in Mongol Eurasia". מחקר זה מבקש - באמצעות ניתוח ומיפוי של אותן תנועות - להבין את דפוסי ההגירה שהתפתחו באותה תקופה ואת הקשרים הבין־תרבותיים שניזונו מהרשתות הדתיות, המדעיות והמסחריות אשר התפרסו לאורכו ולרוחבו של העולם הישן ויצרו את הגלובליזציה המוקדמת המאפיינת את התקופה. בנוסף, בוחן מחקרה של פרופ' בירן את מוסדותיה של האימפריה המונגולית באמצעות חקר האנשים שאישו מוסדות אלו. הציפייה היא ששילוב תחומים אלו יסייע להבנה מעמיקה יותר של המעבר מהעולם הביניימי לעולם המודרני המוקדם.

מתודת המחקר היא במיפוי התנועות, וניתוח השלכותיהן נעשה באמצעות יצירת מאגר מידע פרסופוגרפי (מאגר שמתבסס על חקר המאפיינים המשותפים של קבוצת אנשים בתקופה מסוימת בהיסטוריה) מתוחכם המבוסס על פלטפורמה שיצר פרופ' מיכאל לקר, והשוואף להכיל מידע על האנשים השונים שפעלו באימפריה המונגולית במאות השלוש־עשרה-הארבע־עשרה, מהשליטים דרך הלוחמים, הפקידים, המלומדים, אנשי הדת והמדע, הסוחרים והאמנים ועד לשבויים ולעבדים. הבסיס למאגר הוא הספרות הביוגרפית העשירה, בעיקר מסין של תקופת היואן, מאיראן האילח'אנית וממצרים וסוריה הממלוכיות, לצד מקורות ספרותיים אחרים, בעיקר בסינית, בערבית, בפרסית וברוסית. עוד מבוסס המחקר על מקורות ארכאולוגיים ואמנותיים.

לדברי פרופ' בירן, מדובר בפרויקט רב־תחומי המשלב פרספקטיבה של היסטוריה עולמית עם קריאה פילולוגית קפדנית של מקורות בשפות שונות ומשתמש בארכאולוגיה, באמנות ובגאוגרפיה, בשילוב תובנות ממדעי החברה, מדעי החיים וטכנולוגיות מחשוב מתקדמות. העבודה מתבצעת על ידי צוות של סטודנטים וחוקרים צעירים מהארץ, ובעתיד גם מחו"ל, במכון ללימודי אסיה ואפריקה באוניברסיטה העברית בירושלים.

פרופ' בירן אומרת שהמענק של האיחוד האירופי מאפשר לה להקים צוות שישכלל את מאגר הנתונים שבאמצעותו יתאפשר לכסות שטח נרחב ומגוון - הן מבחינת המרחב (אירואסיה כולה ובעיקר השטחים שבשלטון המונגולי) והן מבחינת זמן (המאות השלוש־עשרה-הארבע־עשרה). כך אפשר להתייחס מחד למידע נקודתי ברמת אדם בודד, אירוע בודד או קבוצת אנשים, ומאידך לאימפריה המונגולית במלוא הקשרה האירואסייתי, כלומר לנוע בין היסטוריית מיקרו, מסו ומקרו.

בימים אלה שוקדת פרופ' בירן, ועמה עמיתה הקוריאני קים הודונג, על עריכת ה־Cambridge History of the Mongol Empire - שני כרכים בני 1,300 עמודים העתידיים להתפרסם ב־2016/17.

לשלב את הכנסייה בתור חלק מן הביורוקרטיה השלטונית. תהליך הקונפסינוליזציה תרם לא רק לגיבושן של קהילות מאמינים נבדלות ומובחנות אלא גם לריכוזיות המדינית של חברות אירופיות שונות, כשהשלטון בהן נעזר במוסד הדתי להטלת משמעת קפדנית על הנתינים. ההיסטוריון הגרמני היינץ שילינג (Schilling), ממפתחיה העיקריים של פרדיגמת הקונפסינוליזציה, ביקש ליצור תמונה אירופית כוללת ולא רק של המדינות והחברות שבתחומי גרמניה, מתוך שאיפה להבין את צירוף הכוחות שהובילו לצמיחת אירופה המודרנית.

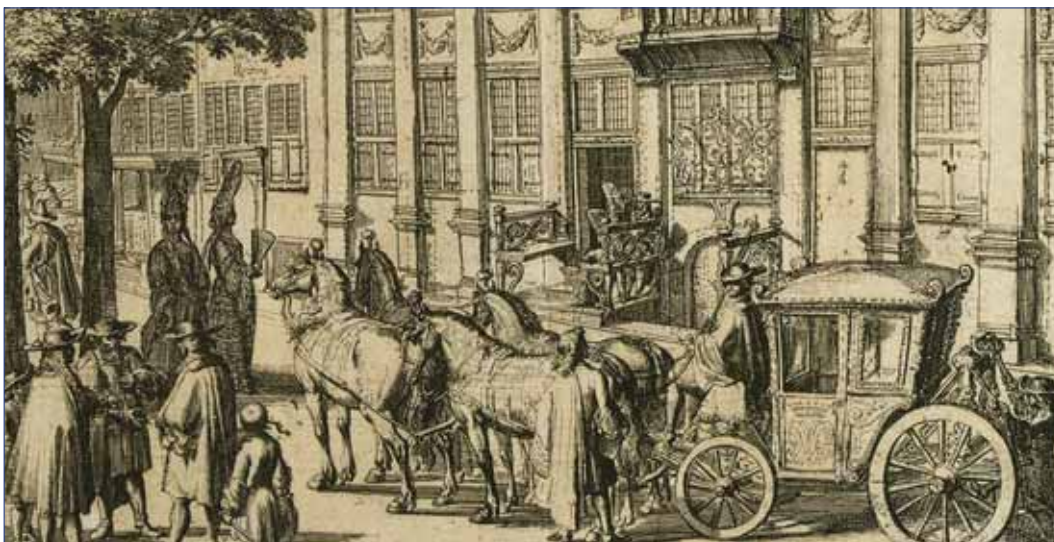
ההיסטוריונים שחקרו את עידן הקונפסינוליזציה פסחו כמעט לחלוטין על המקרה היהודי, שהוא שונה וחריג במובנים רבים. היהודים אינם ממלאים בנרטיב הזה תפקיד של ממש ומוזכרים בו רק בתור גורם סביל שהרגיש את תוצאות מלחמות הדת על בשרו, או בתור סמל שלילי בתעמולה הקונפסינולית. היעדר התייחסות זה בדיון ההיסטוריוגרפי נובע במידה רבה מהעובדה שלא עמדה לרשות היהודים

◀ בעקבות המהפכה הפרוטסטנטית ושידוד המערכות בכנסייה הקתולית.

הפרדיגמה של הקונפסינוליזציה פותחה על ידי היסטוריונים גרמניים שביקשו להציע הסבר כולל להתרחשויות הדתיות והפוליטיות באירופה בעת החדשה המוקדמת. מאמצע המאה השש־עשרה נוצרו בריתות בין ההנהגות הפוליטיות לבין הכנסיות הנוצריות השונות באותן מדינות. במקומות שבהם קיבלו השליטים את הדת הלותרנית, לשם הדוגמה, הפכה הלותרניות לדת הרשמית של המדינה ונאסר על המשך קיומה של דת אחרת. השלטון הפוליטי ראה בכנסייה בעלת ברית שמאפשרת לו לחזק את השלטון המדיני שלו, והכנסייה ראתה בשלטון הפוליטי אמצעי לביצור מעמדה של הדת באותה טריטוריה. למרות ההבדלים שהיו קיימים בין החברות הנוצריות השונות היו התהליכים שהביאו לעיצוב דמותן דומים להפליא. הקונפסינוליזציה הוסיפה עצמה לריכוזיות הפוליטית. המדינה הטרנס־מודרנית נזקקה לדת כדי לעצב את זהותה וגבולותיה. היא גם הצליחה לעתים

הבורסה הישנה של אמסטרדם (1668), שמן על בד מאת יוב ברקהיידה (Job Berckheyde).

חזית בית הכנסת הפורטוגזי הישן באמסטרדם, פרט מתוך תחריט מאת רומיין דה הוקה.

כל כך בלכידות הדתית של חבריה? את המאמצים שהשקיעה בשמירת הזהות היהודית של החוזרים אל חיק היהדות יש להבין לאור היותם של כלל היהודים החדשים, ללא יוצא מן הכלל, חלק מקבוצה אתנית מפוצלת שכללה גם נוצרים חדשים שנשארו בספרד, בפורטוגל או בצרפת, אשר חיו כנוצרים ורבים מהם נטמעו בחברה הנוצרית הסובבת. המסחר הבינ-לאומי שבו היו שקועים נשען על שותפויות בין מי שחזרו ליהדות ופעלו מתוך הקהילות היהודיות לבין "הנוצרים החדשים" שפעלו באיבריה ובמושבות הספרדיות והפורטוגזיות שביבשת אמריקה. בשביל האליטה החברתית הספרדית האחדות הדתית היהודית יכלה להבטיח שההון היהודי לא יזלוג החוצה אל מחוץ לגבולות הפזורה הספרדית היהודית.

תהליכי חילון

מצייאות החברתית המיוחדת של קהילות הפזורה הספרדית המערבית נבעו פרצות במסגרת המסורתית הן בגלל המוביליות הגאוגרפית המוגברת של ציבור הסוחרים הבינ-לאומיים והן בגלל השפעת הנאורות בשלביה המוקדמים. במאה

מדינה משלהם, ומאחוריהם לא עמד כוח פוליטי מרכזי משלהם שהיה יכול להשתמש בדת היהודית כדי לבסס גבולות טריטוריאליים או כדי לחזק את השלטון הרכוזי.

טענת המחקר של פרופ' קפלן גורסת שגם בחברה היהודית התחוללו בעת החדשה המוקדמת שינויים שחידשו את פניה ויצרו בה אחידות ומובחנות שלא היו כדוגמתן בתקופה הקודמת. מחקרו של קפלן מתמקד בקהילות הפזורה הספרדית המערבית, ולדבריו אפשר לנתח את התהליכים שהתרחשו בפזורה זו לאורה של הפרדיגמה הזאת. אף על פי שהקונפסיונליזציה של היהודים הספרדיים לא הייתה כרוכה בבניית מדינה ריכוזית, היא הייתה משולבת בבניית קהילות חדשות שהקרינו עצמה רבה והטילו משטר של משמעת חברתית חמורה. בראשן עמדה אליטה בעלת עצמה חברתית שהמשילה את תפקידם של פרנסי קהילות לתפקיד המושלים ברפובליקות. אליטה זו הפנימה את הטרימינולוגיה הפוליטית בת הזמן וביקשה לחולל תהליך של ציוויליזציה בקרב הקהילות הספרדיות באמצעות כינון משמעת קפדנית והנחלת תרבות של נימוסים וגינונים. מדוע גילתה האליטה החברתית הספרדית עניין גדול

דתיות שונות ביציאה לגלות. הגולים יצרו "קהילות מאמינים" (communities of belief) ופזורות בעלות גוון אתני-דתי, דוגמת ההוגנוטים, הקווייקרים, הפורטניזים, הסוציאניזם וכד'. המחקר על הפזורה הספרדית המערבית יערוך השוואות בינה לבין פזורות מאמינים אחרות ויעמוד גם על המגעים שבין היהודים הספרדיים לבין נציגי אותן פזורות בערים כאמסטרדם, לונדון והמושבות ביבשת אמריקה.

המקורות

דברי פרופ' קפלן הותירו הקהילות הספרדיות שאותן הוא חוקר אוצר בלום של מקורות. דווקא מכיוון שהן בנו את עצמן כגופים חזקים והעניקו לעצמן סמליות מדינית התפתחה בתחומן ביורוקרטיה שלטונית ענפה. הקהילה הפורטוגזית באמסטרדם למשל הותירה ארכיון של מאות פנקסים ותיקים, שנמצא בהשאלה מתמדת בארכיון העירוני של אמסטרדם. גם הארכיון של הקהילה הספרדית בלונדון עשיר ומגוון ועומד לרשות כל דורש. חומר תיעודי רב קיים גם על הקהילות בהמבורג, ליורנו, בורדו ובאיונה. נוסף על החומר התיעודי קיימות גם עשרות רבות של כתבי יד, במיוחד באוסף העשיר של ספריית "עץ חיים" באמסטרדם, וכן ספרות עשירה בדפוס, בעיקר בספרדית ובפורטוגזית. היהודים הללו היו רב-לשוניים, מבהיר פרופ' קפלן, והעיסוק המחקרי בתחום הזה דורש ידע במספר רב של שפות.

על השאלה למה בחר לעסוק בתחום מחקרי זה ענה פרופ' קפלן שקסם לו להתחקות על המציאות המורכבת והסבוכה של האנוסים שחזרו ליהדות והיו צריכים לבנות לעצמם זהות יהודית חדשה, ו"להמציא את עצמם מחדש" בתור יהודים גלויים. במובן מסוים אפשר לומר שהמציאות של "יהודים חדשים" אלה היא פרדיגמטית לזו של היהודי החילוני המודרני, שיהדותו איננה מובנת מאליה והוא מתחבט בשאלות על זהותו התרבותית והלאומית. ■

השמונה-עשרה, בעקבות השתלבותה של האליטה החברתית בחברה הסובבת אותה, התרופפה זיקתה אל ההלכה, ובקרב חלקים ממנה החלו לראות ביהדות אמונה דתית גרידא. ההשתייכות לקהילה, שהעניקה לבני דור המהגרים הראשון תחושת ביטחון ושייכות והייתה לה אפוא חשיבות רבה בעיניהם, איבדה ברבות השנים את מקור כוחה. האטת קצב ההגירה של "נוצרים חדשים" מספרד ומפורטוגל (שנפסקה לחלוטין אחרי שנות העשרים של המאה השמונה-עשרה) והתערותם של היהודים במקומות יישובם הפחיתה מהצורך הראשוני שלהם בשימורו של אורח החיים ההלכתי. המצב החברתי החדש שנוצר שימר רק גרעין קטן של שומרי אמונים להלכה היהודית בחיי המעשה היום-יומיים, ואילו יתר בני הציבור הספרדי התרחקו מהקהילה וכמעט לא באו במגע עם מוסדותיה.

המחקר מבקש למקם את הפזורה הספרדית המערבית בהקשר האירופי הכללי ולנתח את התהליכים שפקדו אותה בזיקה אל תהליכים דומים שחלו בחברה האירופית בעת החדשה המוקדמת. בעקבות מלחמות הדת ותהליכי הקונפסינוליזציה התנסו קבוצות

דיוקנו של אנטוניו לופס סואסו, מעשירי הקהילה הפורטוגזית באמסטרדם, שמן על בד.